

तत इति ॥ १ ॥ एवं नित्या नित्यविवेकवैराग्यादयः शिष्यगुणाज्ञानविज्ञानादयोगुणाश्रोक्ताः ततः पुनः पुनश्चमरणं जन्मचैव पुनः पुनरित्युक्तं तयोः प्राप्तिप्रकारौ पृच्छति कथमिति नाहं पुनरिहा गतेत्युक्तं तस्यापि प्रकारं पृच्छति कथं कथाच्चेति ॥ २ ॥ इतः परं गमिष्यामिति ततः परतः पुनरित्युक्तं तत्रापि पृच्छति आत्मा चेति आत्मा जीवः प्रकृतिमूला विद्याः तच्छरीरं तज्जं स्थूलपिण्डमुक्ता कथं परंप्राप्नोतीत्यर्थः शरीरात्प

वासुदेव उवाच ततस्तस्योपसंगृह्य पादौ प्रश्नान्सुदुर्वचान् ॥ प्रपच्छतां श्रयमस्मिन्सप्राह धर्मभृतां वरः ॥ १ ॥ काश्चप उवाच कथं शरीरं च्यवते कथं चैवोपपद्यते ॥ कथं कष्टाच्च संसारात्संसारं परिमुच्यते ॥ २ ॥ आत्मा च प्रकृतिमुक्ता तच्छरीरं विमुच्यते ॥ ३ ॥ कथं शुभाशुभे चायं कर्मणी स्वकृतेनरः ॥ उपभुंक्ते क्वाकर्म विदेहस्यावतिष्ठते ॥ ४ ॥ ब्राह्मण उवाच एवं संचोदितः सिद्धः प्रश्नांस्तान्प्रत्यभाषत ॥ आनुपूर्व्येण वार्ष्णेय तन्मे निगदतः शृणु ॥ ५ ॥ सिद्ध उवाच आयुः कीर्तिकराणीह यानि कृत्यानि सेवते ॥ शरीरग्रहणे यस्मिन्स्तेषु क्षीणेषु सर्वशः ॥ ६ ॥ आयुः क्षयपरीतामा विपरीतानि सेवते ॥ बुद्धिर्व्यावर्तते चास्य विनाशे प्रत्युपस्थिते ॥ ७ ॥ सत्त्वं बलं च कालं च विदित्वा चात्मनस्तथा ॥ अतिवेलमुपाश्रान्तिस्वविरुद्धान्यनात्मवान् ॥ ८ ॥ यदायमतिकृष्टानि सर्वाण्युपनिषेवते ॥ अत्यर्थमपि वा भुंक्ते न वा भुंक्ते कदाचन ॥ ९ ॥ दुष्टान्नामिषपानं च यदन्योन्यविरोधि च ॥ गुरुचाप्यभितंभुंक्ते नातिजीर्णे पिवापुनः ॥ १० ॥ व्यायाममतिमान्नं च व्यवायं चोपसेवते ॥ सततं कर्मलोभाद्वा प्राप्तेर्विगं विधारयेत् ॥ ११ ॥ रसाभियुक्तमन्नं वादिवास्वप्नं च सेवते ॥ अपक्वानागते काले स्वयं दोषा न्नकोपयेत् ॥ १२ ॥ स्वदोषकोपनाद्रोगं लभते मरणं तिकं ॥ अपि वोद्धुं धनादीनि परीतानि व्यवस्यति ॥ १३ ॥ तस्य तैः कारणैर्जतोः शरीरं च्यवते तदा ॥ जीवितं प्रोच्यमानं तद्यथा बहुपदारय ॥ १४ ॥ ऊष्मा प्रकुपितः काये तीव्रवायुसमीरितः ॥ शरीरमनुपर्येत्य सर्वात्राणान् रुणद्धि वै ॥ १५ ॥ अत्यर्थं बलवानूष्मा शरीरेपरिकोपितः ॥ भिनत्ति जीवस्थानानि मर्माणि विद्धितत्त्वतः ॥ १६ ॥ ततः संवेदनः सद्योजीवः प्रच्यवते क्षरात् ॥ शरीरं त्यजते जंतुश्छिद्यमानेषु मर्मु ॥ १७ ॥ वेदनाभिः परीतात्मा तद्विद्धि हि जसत्तम ॥ जातीमरणं संविन्नाः सततं सर्वजंतवः ॥ १८ ॥

रस्मात्कथं अन्यत् परतरं ब्रह्म प्रपद्यत इति पंचमः प्रश्नः ॥ ३ ॥ कथं शुभाशुभे इति एवं भूतस्य जीवतः कथं कर्मफलभोग इति षष्ठः विदेहस्य संसारबीजभूतं कर्म क्वातिष्ठतीति सप्तमः ॥ ४ ॥ ५ ॥ तत्र आद्यस्य प्रश्नस्याद्येनाध्यायेनोत्तरं ततो द्वितीयस्य द्वितीयेन शेषाणां तृतीयेन सिद्ध उवाच आयुः कीर्तिकराणीह त्यादिना ॥ ६ ॥ ७ ॥ ८ ॥ ९ ॥ १० ॥ वेगं मलमूत्रादीनां ॥ ११ ॥ रसाभियुक्तं परिणामे बहु रसकरं रसबाहुल्यस्याजीर्णहेतुत्वात् ॥ १२ ॥ अपि वा अथवा परीतानि विपरीतानि व्यवस्यतिकरोति तेन नीरुजोऽपि भियत इत्यर्थः ॥ १३ ॥ १४ ॥ १५ ॥ १६ ॥ क्षरात् जडाच्छरीरात् ॥ १७ ॥ जातीजन्म ॥ १८ ॥